



مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

نامه آموزش عالی

شماره چاپی: ۴۶۱۲-۲۰۰۸



سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی

بین‌المللی شدن آموزش عالی: فرصت‌ها و تهدیدها

محمدحسین حاجیلو^۱، فاخته اسحاقی^۲، رضا محمدی^۳

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران؛ رایانامه: hajiloo1971@yahoo.com
 ۲. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه شهید بهشتی و کارشناس ارزشیابی مرکز تحقیقات سازمان سنجش آموزش کشور، تهران، ایران؛ رایانامه: fa.eshaghi@yahoo.com
 ۳. دانشیار گروه روش‌ها و برنامه‌های درسی و آموزشی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران، رایانامه: remohammadis@ut.ac.ir

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>هدف: بین‌المللی شدن آموزش عالی فواید مثبت زیادی برای آموزش عالی دارد، اما چالش‌های جدی مرتبط با این پدیده چندوجهی و رو به رشد نیز قابل توجه است و بررسی عمیق‌تر در این حوزه ضروری است تا سیاست‌های بین‌المللی شدن، دانشگاه‌ها را از هدف‌های علمی و اصلی خود منحرف ننماید.</p> <p>روش پژوهش: در این پژوهش از روش بررسی و تحلیل اسنادی استفاده شده است.</p> <p>یافته‌ها: بر این اساس، هدف‌ها و رویه‌های بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، تبیین و فرصت‌ها و تهدیدهای آن بررسی شده است.</p> <p>نتیجه‌گیری: تحقق اثربخش و کارای پدیده بین‌المللی شدن آموزش عالی و منتفع شدن نظام‌های دانشگاهی از آن مستلزم برنامه‌ریزی و تدوین نقشه راه و نیز طراحی سازوکارهای ارزیابی مستمر است.</p> <p>کلیدواژه‌ها: بین‌المللی شدن، تضمین کیفیت، نظام آموزش عالی، دانشگاه.</p>	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۱۰ اصلاح: ۱۴۰۱/۱۲/۰۸ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۵ انتشار: ۱۴۰۲/۰۱/۰۶</p>

استناد: حاجیلو، محمدحسین؛ اسحاقی، فاخته؛ محمدی، رضا (۱۴۰۲). بین‌المللی شدن آموزش عالی: فرصت‌ها و تهدیدها

نامه آموزش عالی، ۱۵(۶۰)، ۱۲۱-۱۴۰



ناشر: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی و سازمان سنجش آموزش کشور حق مؤلف © نویسندگان.

مقدمه

در چند دهه گذشته، تغییرات گسترده‌ای در نظام‌های آموزشی کشورهای سراسر جهان به وقوع پیوسته که این تغییرات عمدتاً ناشی از گسترش نیاز جوامع در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و غیره بوده و جوامع برای پاسخگویی به انبوه تقاضای افراد به آموزش، نظام‌های آموزشی خود را توسعه دادند که این توسعه در ابعاد کمی و کیفی و همچنین روش‌های آموزش صورت گرفته و برقراری ارتباط میان نظام‌های آموزش عالی از جمله این دگرگونی‌ها بوده است. این امر در پی گسترش مبادلات بین‌المللی و دسترسی آسان‌تر جوامع در سایه پیشرفت علم و فناوری ایجاد شده و مفهوم مرزهای جغرافیایی و محصور بودن در یک مکان را به چالش کشیده و نظام‌های آموزشی را با مفهوم جهانی شدن و بین‌المللی‌سازی آموزش عالی مواجه کرده است (کالپ و همکاران^۱، ۲۰۲۱؛ قاسم‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰).

در این راستا جهانی شدن، بخش‌های مختلف جامعه از جمله آموزش عالی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، زیرا تحرک افکار و افراد در این بخش را تشدید کرده و همان‌طور که نقش وابستگی متقابل جهانی در پویایی‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی پذیرفته شده است، عملکرد علمی بین‌المللی نیز وابستگی متقابل را تقویت می‌کند (پولان ایگرون^۲، ۲۰۱۲). بر این اساس، بین‌المللی شدن از اواسط دهه ۱۹۸۰ به تدریج در چارچوبی گسترده‌تر مورد توجه قرار گرفته و هدف‌های زیر را دنبال کرده است:

- افزایش صلاحیت‌های بین‌المللی و بین فرهنگی دانشجویان
- بهبود کیفیت آموزش و پژوهش
- افزایش ارائه خدمات مؤسسات آموزش عالی به جامعه
- بهبود اعتبار مؤسسات آموزش عالی.

بنابراین در طی ۲۵ سال گذشته ابعاد بین‌المللی آموزش عالی در برنامه‌های سازمان‌های بین‌المللی و دولت‌های ملی، مؤسسات آموزش عالی و نهادهای نماینده آنها، سازمان‌های دانشجویی و نهادهای اعتبارسنجی، تقویت شده است و از موضوعی واکنشی به یک مسئله راهبردی فراکنشی و از ارزش افزوده به جریان اصلی تبدیل شده است. همچنین نظریات مفهومی بین‌المللی شدن، راه خود را به برنامه‌های راهبردی تعداد فزاینده‌ای از دانشگاه‌ها باز کرده است (بیلن^۳، ۲۰۱۱).

بین‌المللی شدن آموزش عالی به فرایند ادغام جنبه بین‌المللی یا بین فرهنگی در کارکردهای آموزشی، پژوهشی و خدماتی بین‌المللی‌سازی اشاره دارد (نایت^۴، ۱۹۹۷) و فرایندی پیچیده است زیرا به ترکیب خاصی از مهارت‌های بسیاری از فعالان درگیر در این حوزه نظیر مدیریت نوآورانه، هماهنگی علمی و درک میان

1. Culp et al
2. Polan-Eggon
3. Beelen
4. Knight

فرهنگی نیاز دارد (جبین و اسدخان^۱، ۲۰۱۵).

بنابراین بین‌المللی شدن آموزش عالی عبارت است از هرگونه تلاش پایدار و نظام‌مند با هدف پاسخگو کردن آموزش عالی در مقابل نیازها و چالش‌های مرتبط با جهانی شدن جوامع، اقتصاد و بازار کار (کیانگ^۲، ۲۰۰۳) و به سیاست‌ها و اقدامات به عهده گرفته شده به‌وسیله نظام‌ها و مؤسسات آموزش عالی برای بهبود کیفیت، مشارکت گسترده و ارتقای همکاری بین‌المللی، افزایش رقابت و تولید درآمد از طریق ثبت‌نام دانشجویان بین‌المللی اشاره دارد (اوربانوی و استفان^۳، ۲۰۱۳).

بنابراین علی‌رغم مزایای بین‌المللی شدن آموزش عالی یکی از نقدهای اصلی این است که بسیاری از دانشگاه‌ها آن را وسیله‌ای برای تجارت آموزش عالی می‌دانند؛ به سخن دیگر، مسئله اصلی این است که تجاری شدن فعالیت‌های آموزش عالی بین‌المللی به صورت یک پارادایم غالب درآمده است. یکی از پیامدهای جانبی این رویکرد، کاهش استانداردهای آکادمیک و جذب و پذیرش دانشجویان خارجی بر خوردار اما با شایستگی‌ها و مهارت‌های پایین است. از نتایج جانبی دیگر آن، نارضایتی عمومی دانشجویان بومی و خانواده‌هایشان از مدیریت دانشگاه‌ها به دلیل در اختیار گذاشتن بیش از انتظار صندلی‌های گروه‌های آموزشی به دانشجویان خارجی است (خرسندی طاسکوه، ۱۳۹۵).

پیرو این انتقادات لازم به ذکر است که تام^۴ (۲۰۱۳) نیز در تحقیقی با عنوان «بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در مالزی: سیاست‌های دولت و پاسخ دانشگاه‌ها» سیاست‌های دولت و پاسخ مؤسسات دولتی و خصوصی آموزش عالی نسبت به این سیاست‌ها را بررسی کرد و در نتیجه این تحقیق دریافت در حالی که در این سیاست‌ها بر پژوهش و تولید دانش تأکید می‌شود، اما اساساً تمرکز آنها بر افزایش ورودی دانشجویان و به تبع آن افزایش درآمد است. پاسخ مؤسسات عمومی و خصوصی با توجه به میزان تخصیص بودجه تحقیقات از سوی دولت متفاوت است؛ هرچه هزینه مؤسسات بیشتر باشد، تمایل آنان به تمرکز بر روی دانشجویان بین‌المللی به‌عنوان یک منبع اضافی از درآمد بیشتر است (عارفی و عزیز، ۱۳۹۷).

بنابراین حسب نظر موک^۵ ضمن تأکید بر فهم درست و روشن از این مقوله و سپس وارد شدن به میدان عمل و کنش می‌توان در اقدام برای بین‌المللی شدن پرسش‌های زیر را مطرح کرد:

- آموزش عالی به سود چه کسی باید بین‌المللی شود؟
- برای چه هدفی بین‌المللی شود؟
- چرا این مقوله باید در دستور کار اصلی دانشگاه قرار گیرد؟

1. Jibeen & Asad Khan
2. Qiang
3. Urbanovi & Stephen
4. Tham
5. Mok

- آیا بین‌المللی شدن برای دانشجویان و سایر ذی‌نفعان جامعه اهمیت دارد؟ (جاودانی، ۱۳۹۲).
در این راستا در نظام آموزش عالی ایران نیز در دهه‌های اخیر، بین‌المللی شدن به شدت مورد توجه قرار گرفته و صرف‌نظر از چالش‌ها و تهدیدات آن در اولویت برنامه‌های دانشگاهی است. به عبارت دیگر در بیشتر پژوهش‌ها و مقاله‌ها بر نقاط قوت این پدیده تأکید شده و گویی که بین‌المللی شدن آموزش عالی به خودی خود پدیده‌ای سرتاسر قوت و فرصت است. بر این اساس و با توجه به نقدهای وارد شده بر بین‌المللی شدن در این مقاله تلاش می‌شود تا هدف‌ها و رویه‌های بین‌المللی شدن در آموزش عالی بیان شود و با دیدی جامع فرصت‌ها و تهدیدهای آن مدنظر قرار گرفته و بر اساس آن راهکارهایی برای بین‌المللی شدن آموزش عالی ایران ارائه شود.

پیشینه پژوهش

بین‌المللی شدن آموزش عالی مفهومی است که از دهه ۱۹۹۰ مطرح شد و صاحب‌نظران، استادان و دانشجویان زوایای مختلف این مفهوم را بررسی و تلاش کردند تا زمینه را برای توسعه علمی کشور خود فراهم سازند. در مجموع تحقیقاتی که درباره بین‌المللی شدن انجام گرفتند به دو روند توجه داشتند. روند اول شامل مدیریت و فرایند بین‌المللی شدن در سطح سازمانی شامل توجه به کیفیت، مواد آموزشی و توسعه راهبردی و روند دوم شامل چشم‌اندازها و تجربه‌های افراد درگیر در فرایند بین‌المللی شدن، نیازهای آموزشی و اجتماعی، ساختارهای حمایتی و مذاکره فرهنگ و هویت در آن بود (کوسوماواتی و همکاران^۱، ۲۰۲۰). پدیده بین‌المللی شدن آموزش عالی با سابقه‌ای حدود سه دهه منافع زیادی را برای کشورهای پیش رو در پی داشته و اکنون کشورهای در حال توسعه نیز به دنبال تحقق آن هستند. این در حالی است که این پدیده دارای عوامل و چالش‌های بسیاری است که شناخت آنها می‌تواند مسیر را هموارتر سازد (بلوسوا^۲، ۲۰۱۹؛ قاسم‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰).

آنچه در حال حاضر «بین‌المللی سازی آموزش عالی» به‌عنوان یک مفهوم و راهبرد نامیده می‌شود، پدیده‌ای است که طی ۳۰ تا ۴۰ سال گذشته با ترکیبی پویا از منطق‌ها و ذی‌نفعان سیاسی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و دانشگاهی ظهور کرده است. تغییرات زیادی در این ۳-۴ دهه گذشته رخ داده است و ما وارد دهه جدیدی می‌شویم که چالش‌های قوی‌تری در تحول ابعاد بین‌المللی در آموزش عالی در سراسر جهان وجود دارد. بر این اساس، بین‌المللی شدن باید به فرایندی جامع‌تر، هدفمندتر و کمتر نخبه‌گرایانه تبدیل شود، با تمرکز کمتر بر تحرک و صرفه اقتصادی و از سوی دیگر با تأکید بیشتر بر هدف ارتقای کیفیت آموزش و پژوهش و ارائه کمک معنادار به جامعه (دویت^۳، ۲۰۲۰). به عبارت دیگر اگرچه دلایل اقتصادی، تولید درآمد، رقابت، شهرت و رتبه‌بندی همچنان دستور کار بین‌المللی سازی را پیش می‌برند، اما اکنون تأکید بیشتری بر انگیزه‌های دیگر برای بین‌المللی سازی، مانند کیفیت، مشارکت در هدف‌های توسعه پایدار سازمان ملل و ... مطرح است (ارگین و همکاران^۴، ۲۰۱۹).

1. Kusumawati et al
2. Belousova
3. Dewit
4. Ergin et al

بین‌المللی شدن آموزش عالی به لحاظ نظری عبارت است از «فرایند تلفیق ابعاد بین‌المللی، بین فرهنگی و جهانی در هدف‌ها، مأموریت‌ها، کارکردها و نیز عرصه آموزش عالی» و در عمل فرایند تجاری‌سازی آموزش عالی و بازاریابی تولیدات پژوهشی و رقابت برای جذب نخبگان (اعم از دانشجویان و پژوهشگران خارجی) و دانشجویان برخوردار از کشورهای در حال توسعه به منظور درآمدزایی و جبران کسری بودجه، افزایش کارپوشه افتخارات ملی دانشگاه و کسب اعتبار بین‌المللی برای دانشگاه و مدیریت آن است. بر اساس این تعریف، بین‌المللی شدن آموزش عالی به لحاظ سیاستی از شش عنصر اصلی برخوردار است که شامل پذیرش و جذب دانشجویان از کشورهای و خانواده‌های برخوردار، تجاری‌سازی آموزش و تحقیق، رقابت و افزایش اعتبار و جایگاه بین‌المللی، جذب نخبگان و مهاجرت سرمایه‌های انسانی و بازاریابی آموزش و تحقیق می‌شود (نایت، ۲۰۰۳؛ خورسندی طاسکوه، ۱۳۹۵).

اکنون در بسیاری از کشورهای بین‌المللی شدن نه به‌عنوان یک هدف که به‌عنوان ابزاری برای رسیدن به هدف‌هایی بزرگ‌تر مانند بهبود کیفیت، بازسازی و ترفیع سیستم و خدمات آموزش عالی در نظر گرفته می‌شود و تقویت بعد بین‌المللی در آموزش عالی، تقویت کشور در رقابت‌های منطقه‌ای و جهانی نیز است. از نظر فرهنگی مهم‌ترین هدف برای بین‌المللی شدن آموزش عالی گسترش ارزش‌ها و اصول موردنظر فرهنگ ملی کشورها به عرصه بین‌المللی است. بعد فرهنگی مؤثرترین بعد از نظر تأثیرگذاری بر نظام آموزش و پرورش است. جهانی شدن باعث نفوذ ارزش‌های فرهنگی سایر جوامع در جامعه می‌شود. همچنین رشد پدیده مهاجرت باعث ایجاد کلاس‌های چندفرهنگی و اهمیت یافتن یادگیری می‌شود برای با هم زیستن و استلزامات خاص آنکه یادگیری شناخت خویشتن، قائل شدن احترام برای دیگران و آموختن حس مسئولیت و همکاری با دیگران است. در این زمینه پژوهش‌های مختلفی در داخل و خارج کشور اجرا شده است که در ادامه به مواردی از آنها اشاره می‌شود (قاسم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸ و ۱۴۰۰):

نتایج پژوهش منادی (۱۳۹۸) نشان داد که برای سیاست‌گذاری در زمینه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در دانشگاه‌ها توجه ویژه به بیانیه چشم‌انداز و مأموریت سطح دانشگاه ضروری است. در پژوهشی دیگر نیک‌بین و همکاران (۲۰۱۸) گزارش کردند که برای ارتقای سیاست فرهنگی بین‌المللی شدن آموزش عالی باید به اتخاذ سیاست فرهنگی در سطح حکمرانی، محیط بین‌الملل، محیط داخلی (فرهنگ ملی) و دانشگاه و مراکز آموزش عالی به‌صورت هم‌زمان اقدام و در هر مورد باید سیاست‌های مناسبی اتخاذ شود.

بهجتی اردکانی و یارمحمدیان (۱۳۹۷) پژوهشی با عنوان «بررسی بین‌المللی‌سازی نظام آموزش عالی در کشورهای آمریکا، کانادا و استرالیا و ارائه الگوی مناسب در ایران» اجرا کردند. آنها در این پژوهش با مقایسه استراتژی‌های سه کشور آمریکا، کانادا و استرالیا دریافتند که مهم‌ترین استراتژی این کشورها بین‌المللی کردن برنامه درسی و یادگیری و الحاق محتوای بین‌المللی به برنامه‌های درسی موجود است و تغییر مکان فیزیکی

استاد و دانشجو در قالب برنامه‌های مبادله کمتر مورد توجه است. امروزه ارجحیت بر بین‌المللی‌سازی برنامه‌های درسی بومی، ملی و محلی داخل هر کشور است.

خرسندی طاسکوه (۱۳۹۵) نیز پژوهشی با عنوان «تحلیل مبانی نظری و اهداف بین‌المللی شدن آموزش عالی» اجرا کرد با هدف پاسخ‌گویی به این پرسش اساسی که سیاست‌گذاران و مدیران دانشگاه‌ها عمدتاً چه انگیزه‌ها و هدف‌هایی را از بین‌المللی شدن تعقیب می‌کنند. به عقیده نگارنده این پژوهش دانشگاه‌ها و مدیریت‌های مؤسسات آموزش عالی باید با توجه به نیازها و ظرفیت‌های دانشگاهی، بافت اجتماعی، شرایط سیاسی و ویژگی‌های فرهنگی که بر سازمان آنها محاط هستند، برای بین‌المللی شدن سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کنند. مایکل بایرام^۱ (۲۰۱۸) پژوهشی با عنوان «چشم‌انداز بین‌المللی شدن آموزش عالی» اجرا کرد با هدف پی بردن به اهمیت بین‌المللی بودن برای بین‌المللی شدن آموزش عالی. در این پژوهش برخی از مفهوم‌سازی‌ها و تعاریف بین‌المللی‌سازی تحلیل شده و درنهایت این نتیجه دریافت شده که بین‌المللی‌گرایی دارای ابعاد اخلاقی است که می‌تواند به ارزشی پایه‌ای برای فرایندهای بین‌المللی شدن درآید. یافته‌های این پژوهش مبنایی برای ارزیابی جنبه پژوهش‌های مختلف بین‌المللی‌سازی مانند طراحی و اجرای برنامه‌های درسی است. همچنین رویکردی که در این پژوهش به کار گرفته شده است، در صورت اجرا به تغییر در برنامه درسی منجر خواهد شد. همچنین در این پژوهش با بررسی پیامدهای بین‌المللی شدن نشان داده شده که تحرک و کوشا شدن دانشجویان یک جنبه مهم بین‌المللی شدن است.

وارویک^۲ (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان «تجارت بین‌المللی به‌وسیله آموزش عالی و دیدگاه مدیریتی در بین‌المللی شدن دانشگاه‌های انگلستان» یک دیدگاه مدیریتی برای بررسی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی ارائه داده است. با استفاده از چهار مطالعه موردی دانشگاه‌های انگلستان، این پژوهش تفاوت بین سازمان‌هایی را نشان می‌دهد که پیشرفت‌های خوبی در راستای اجرای راهبرد بین‌المللی شدن داشتند و توانستند مشکلات را بیابند. مرور ادبیات شامل سه مجموعه ادبیات است: بین‌المللی بودن آموزش عالی، مدیریت مؤسسات آموزش عالی و مدیریت راهبردی. ادبیات نشان می‌دهد که دانشگاه‌های معاصر مکان خوبی برای بین‌المللی‌سازی تجارت هستند و به همین ترتیب باید توجه بیشتری به نحوه مدیریت راهبرد بین‌المللی خود داشته باشند. این تحقیق نشان می‌دهد که برخی از دانشگاه‌های انگلستان در حال تلاش برای رسیدن به شرایط بهتر با توجه به محیط عملیاتی خود هستند و در حالی که آنها تقریباً تمامی راهبردهای بین‌المللی را دارند به توجه بیشتری برای اجرای این راهبرد نیاز است.

ژو^۳ (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان «رویکرد سیستم‌های یویا به بین‌المللی شدن آموزش عالی» در دانشگاه

1. Michael Byram
2. Warwick
3. Zhou

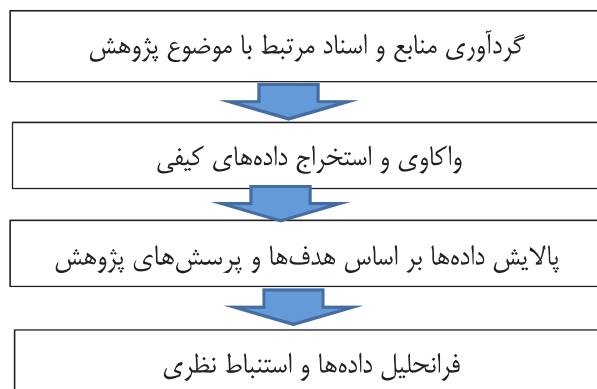
استاکتون نیوجرسی جنوبی امریکا انجام داده است. در این پژوهش نظریه سیستم‌های پویا برای بررسی ماهیت و توسعه بین‌المللی شدن آموزش عالی به کار گرفته شده است. بر اساس نظریه سیستم‌های پویا بین‌المللی شدن آموزش عالی دارای پنج سطح است: «بین‌المللی، ملی، مؤسسه‌ای، برنامه‌ای و فردی». هر سطح دارای پنج مؤلفه «هدف‌ها، پیامدها، برنامه‌ها، رویکردها و پروژه‌ها» است و هر سطح دارای دامنه رشد بوده که به روابط پویا بین این سطوح بستگی دارد.

پرسش‌های پژوهش

۱. هدف‌های بین‌المللی شدن در نظام آموزش عالی چیست؟
۲. از چه رویه‌هایی برای بین‌المللی‌سازی آموزش عالی استفاده می‌شود؟
۳. فرصت‌ها و تهدیدهای بین‌المللی شدن در آموزش عالی چیست؟

روش پژوهش

روش مورد استفاده در این پژوهش، روش بررسی و تحلیل اسنادی است و از منابع و اسناد علمی برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش استفاده شده است. روش اسنادی یعنی تحلیل آن دسته از اسنادی که شامل اطلاعات درباره پدیده‌هایی است که قصد مطالعه آنها را داریم و مستلزم جستجوی توصیفی و تفسیری است که در نمودار زیر ارائه شده است.



یافته‌های پژوهش

هدف‌های کلی بین‌المللی شدن

بین‌المللی شدن نیز همچون سایر پارادایم‌هایی که بروز و ظهور می‌یابند، بر اساس نیاز یا نیازهایی شکل گرفته و در جهت تحقق آنها، مستلزم هدف‌هایی هستند که اثربخشی و کارایی آن با استناد به میزان تحقق آنها قابل ارزیابی است. در این راستا، بین‌المللی شدن که از اواسط دهه ۱۹۸۰، به تدریج در چارچوبی گسترده‌تر مورد توجه قرار گرفت، هدف‌های زیر دنبال شده است:

- افزایش صلاحیت‌های بین‌المللی و بین‌فرهنگی دانشجویان
 - بهبود کیفیت آموزش و پژوهش
 - افزایش ارائه خدمات مؤسسات آموزش عالی به جامعه
 - بهبود اعتبار مؤسسات آموزش عالی (ون گالن^۱، ۲۰۱۰؛ اسحاقی و محمدی، ۱۳۹۴).
- همچنین بهره‌برداری از فرصت‌های اقتصادی بازار آموزش عالی و تأمین منابع مالی دانشگاه‌ها یکی از هدف‌های اصلی و مهم بین‌المللی شدن در دانشگاه‌ها است. پرواضح است که گسترش فعالیت‌های آموزش عالی بین‌المللی به لحاظ اقتصادی بازده و پیامدهای متعددی دارد. رشد و توسعه اقتصادی، درآمدزایی و گسترش بازار کار و سرمایه‌از مؤلفه‌های اصلی هدف‌های اقتصادی آموزش عالی بین‌المللی هستند. همچنین فعال شدن چرخه اقتصادی جوامع محلی، توسعه زیرساخت‌های آموزشی، گسترش تسهیلات و امکانات فیزیکی دانشگاه‌ها، افزایش ورود ارز خارجی، و موارد دیگر از پیامدهای زودبازده اقتصادی بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها هستند (خرسندی طاسکوه، ۱۳۹۵). در این راستا می‌توان مهم‌ترین هدف‌های بین‌المللی شدن در سطوح چندگانه را به شرح زیر توصیف کرد (ون گالن، ۲۰۱۰؛ اسحاقی و محمدی، ۱۳۹۴).

جدول (۱) توصیف هدف‌های بین‌المللی شدن در آموزش عالی

پیامد / اثرات	ابزارها و راهبردها	هدف‌های بین‌المللی شدن	
سطح کلان			
انسجام اجتماعی سیستم آموزش عالی رقابتی در بازار جهانی	بورس‌های تحصیلی هماهنگی نظام‌های آموزشی و تضمین کیفیت آنها	صلح جهانی رشد اقتصادی	بین‌المللی
آموزش / جذب نیروهای کار ماهر	استخدام بین‌المللی	نیروی کار با کیفیت بالا	ملی
سطح میانی			
ایجاد اعتبار	همکاری با شرکای بین‌المللی	جذب دانشجویان و کارکنان بیشتر و با کیفیت بالاتر	مؤسسه‌ای
سطح خرد			
رضایت دانشجویان و صنعت / افزایش اعتبار و درخواست‌های دانشجویان	بین‌المللی شدن در خانه	افزایش کیفیت آموزش	برنامه
توسعه فردی و فرصت‌های شغلی بهتر	تحصیل در خارج کشور، کارآموزی بین‌المللی و غیره	داشتن تجربه یادگیری جالب توجه	دانشجویان

I. Van Galen

رویه‌های بین‌المللی شدن

همان‌طور که از جدول بالا برمی‌آید ورود به فرایند بین‌المللی شدن حسب هدف‌ها و سطوح آن می‌تواند در چهارچوب‌های اجرایی خاصی پیاده‌سازی شود. بنابراین دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی امروزه با تنوع گسترده‌ای از فعالیت‌های بین‌المللی مواجه هستند. تمرکز بر هر رویه به معنی نادیده گرفتن سایر ابعاد نظام آموزش عالی و عدم تمرکز بر تأثیر و تأثرات آنها در فرایند بین‌المللی شدن نیست؛ بلکه منظور آن است که آن حوزه، اصلی قلمداد می‌شود و سایر مؤلفه‌های نظام دانشگاهی بر مبنای آن بررسی و تحلیل می‌شوند. در این زمینه چهار رویه رایج عبارت است از (ون گالن، ۲۰۱۰؛ اسحاقی و محمدی، ۱۳۹۴):

۱. بین‌المللی شدن برنامه درسی

بین‌المللی شدن برنامه درسی شامل هرگونه فعالیتی با هدف گنجاندن مؤلفه‌های بین‌المللی در برنامه‌های درسی است. مؤلفه‌های مربوط به بین‌المللی شدن برنامه درسی می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

- * سهمیم شدن بین‌المللی شدن برنامه درسی در بهبود صلاحیت‌های بین‌المللی دانشجویان
- * تعیین الزامات مورد نظر برنامه بر اساس تقاضاهای به وجود آمده در حوزه کاری و چشم‌انداز بین‌المللی
- * تأکید هدف‌های آموزشی به‌طور عینی بر دانش و مهارت‌های بین‌المللی دانشجویان
- * پشتیبانی هیئت علمی در بین‌المللی‌سازی طرح‌های درسی خود
- * تنظیم برنامه درسی در راستای نیازهای حوزه کار بین‌المللی.

۲- تبادل دانشجوی

مهم‌ترین عامل در تضمین کیفیت جابه‌جایی دانشجوی، انتخاب مکان‌های مناسب، هدایت دانشجویان و ارزیابی دوره جابه‌جایی دانشجوی است. جابه‌جایی دانشجوی در قالب تبادلات، کاریابی یا پروژه‌های (پژوهشی) یک فعالیت رایج بین‌المللی شدن و درعین حال آسیب‌پذیر است. در این راستا منشور کیفیت جابه‌جایی دانشجوی معیاری برای ارزیابی این رویه خواهد بود که شامل مفاد زیر است (پیشنهاد مجلس و شورای اروپا، ۲۰۰۶):

اطلاع‌رسانی و راهنمایی: هر متقاضی باید به منابع شفاف و واقعی اطلاعات دسترسی داشته باشد و برای جابه‌جایی و شرایطی که در آن قرار می‌گیرد (شامل جزئیات منشور وظایف سازمان‌های فرستنده و میزبان) راهنمایی شود.

برنامه یادگیری: قبل از هر حمایتی در جهت هدف‌های آموزش و کارآموزی، یک برنامه باید به‌وسیله سازمان‌های فرستنده و میزبان و مشارکت‌کنندگان طراحی و تدوین شوند. این برنامه باید هدف‌ها و پیامدهای مورد انتظار و ابزار تحقق و ارزیابی آنها را توصیف نماید. همچنین باید موضوعات تقویت‌کننده را مدنظر قرار دهد.

فردگرایی: جابه‌جایی باید با راه‌های یادگیری فردی، مهارت‌ها و انگیزش مشارکت‌کنندگان متناسب باشد و آنها را توسعه داده یا حمایت کند.

آمادگی عمومی: قبل از خروج، شرکت کنندگان باید آمادگی کلی متناسب با نیازهای خاص خود و دربرگیرنده جنبه‌های زبان‌شناسی، آموزشی، قانونی، فرهنگی و مالی را دریافت کنند.

جنبه‌های زبان‌شناسی: مهارت‌های زبانی برای یادگیری مؤثرتر، ارتباط میان فرهنگی و درک بهتر فرهنگ کشور میزبان ایجاد می‌شود. بنابراین ترتیبات باید شامل ارزیابی مهارت‌های زبانی پیش از خروج، امکان حضور در دوره‌های زبان کشور میزبان و یا حمایت و مشاوره درباره زبان‌شناسی و یادگیری زبان در کشور میزبان باشد.

حمایت تدارکاتی: این مؤلفه می‌تواند شامل فراهم آوردن اطلاعات و کمک به شرکت کنندگان در خصوص ترتیبات سفر، بیمه، قابلیت انتقال کمک‌ها و وام‌های دولتی، محل اقامت یا جواز کار، امنیت اجتماعی و هر جنبه کاربردی دیگری باشد.

مشاوره: سازمان میزبان باید مشاوره برای اطلاع‌رسانی و کمک به مشارکت کنندگان در تمام طول دوران اقامتشان را فراهم کند و همچنین هماهنگ‌سازی آنها را تضمین کند.

به رسمیت‌شناسی: اگر دوره‌های تحصیل یا کارآموزی در خارج از کشور یک بخش جدایی‌ناپذیر از برنامه آموزشی یا کارآموزی رسمی باشد، برنامه یادگیری باید به این اشاره داشته باشد و برای مشارکت کنندگان مساعدت در جهت به رسمیت‌شناسی دوره و صدور گواهینامه تأمین شود. برای دیگر انواع جابه‌جایی و به‌طور خاص مواردی در زمینه آموزش و کارآموزی غیررسمی، صدور گواهینامه به‌وسیله سند مربوطه نظیر یوروپس ضروری است.

هماهنگ‌سازی و ارزیابی: شرکت کنندگان پس از بازگشت به کشور خود از محل تحصیل باید راهنمایی درباره اینکه چگونه (پس از یک اقامت طولانی) صلاحیت‌های کسب‌شده در طی اقامتشان را به‌کارگیرند و هر گونه کمک لازم دیگری را برای هماهنگ‌سازی دریافت کنند. ارزیابی تجربه‌های کسب‌شده باید ارزیابی اینکه آیا هدف‌های برنامه یادگیری محقق شده است را ممکن سازد.

تعهدات و مسئولیت‌پذیری‌ها: مسئولیت‌های ناشی از معیارهای کیفیت باید در حین تدوین، به‌وسیله همه طرفین (سازمان فرستنده و میزبان و مشارکت کنندگان) مورد توافق و به‌ویژه مورد تأیید قرار گیرند.

۳- برنامه‌های مشترک

برنامه مشترک، برنامه‌ای است که به‌وسیله دو یا چند مؤسسه ارائه می‌شود. تمامی مؤسسات مشارکت‌کننده مسئول محتوای کل برنامه هستند که تضمین کیفیت برنامه را تسجیل می‌کند. تنوع آن چیزی است که می‌تواند به برنامه مشترک، یک ویژگی منحصر به فرد دهد. این در حقیقت مهم‌ترین دلیل راه‌اندازی برنامه مشترک است. ضروری است که همه وظایف به‌طور مشخص بین شرکا تقسیم شود و رسماً بر ایجاد ارتباط آنها توافق شود. چراکه اگر شرکا مطمئن نباشند که چه کسی برای کدام وظیفه مسئول است، وقتی مشکلی بروز یابد، آن آشکار خواهد شد. بنابراین تقسیم رسمی وظایف برای حفظ و تضمین کیفیت برنامه مشترک ضروری است.

۴- پروژه‌های بین‌المللی

مطابق نظر کمیته کمک‌کننده توسعه سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، معیارهای ارزیابی پروژه‌های بین‌المللی باید شامل موارد زیر باشد:

۱. تناسب: با الزامات ذی‌نفعان، نیازهای کشور، اولویت‌های جهانی.
۲. کارایی: میزانی که منابع / درون‌دادها (بودجه، تجربه، زمان و ...) تبدیل به نتایج می‌شود.
۳. اثربخشی: میزانی که هدف‌ها تحقق می‌یابند یا انتظار می‌رود که با در نظر گرفتن اهمیت نسبی آنها تحقق یابند.
۴. تأثیرات: تأثیرات طولانی‌مدت اولیه و ثانویه و مثبت و منفی تولیدشده به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم.

پشتیبانی از فعالیت‌های بین‌المللی شدن

کیفیت بین‌المللی شدن تا حدودی به کیفیت چگونگی پشتیبانی کردن آن بستگی دارد و فعالیت‌های بین‌المللی شدن نمی‌تواند بدون پشتیبانی نیروی انسانی و امکانات اتفاق بیفتد. از این‌رو به‌منظور افزایش تأثیر بین‌المللی شدن، مشارکت کارکنان (و به‌طور خاص اعضای هیئت علمی) از اهمیت بسیاری برخوردار است. بین‌المللی شدن کارکنان می‌تواند به دستاوردهای زیر منجر شود:

- توسعه روش‌ها و مواد جدید تدریس
 - افزایش فعالیت‌های جدید بین‌المللی
 - مسیرهای شغلی بهبودیافته
 - تغییرات در ساختارها و خدمات ارائه‌شده.
- برای ایجاد یا افزایش بین‌المللی شدن کارکنان، مؤسسه می‌تواند گام‌های زیر را طی کند:
- (الف) گنجاندن بین‌المللی شدن کارکنان در خط‌مشی‌های کلی
 - (ب) تنظیم استانداردهای پایه برای بین‌المللی شدن کارکنان
 - (ج) تعیین اینکه چگونه استانداردها می‌توانند محقق شوند (از طریق فعالیت‌ها)
 - (د) کنترل سطح بین‌المللی شدن کارکنان به‌طور مستمر
 - (ه) تعیین اینکه چگونه بین‌المللی شدن کارکنان در هدف‌های کلی مؤسسه سهیم می‌شود.
- همچنین استانداردهای پایه برای بین‌المللی شدن کارکنان باید بر اساس موارد زیر تنظیم شود:
- دانش بازار کار بین‌المللی
 - کاربرد الگوی تدریس و یادگیری از بخش‌های مختلف جهان
 - توانایی برخورد با تفاوت‌های فرهنگی
 - تعلیم در کلاس درس بین‌المللی

● صلاحیت زبان خارجی (کاربرد چارچوب زبان اروپا).

علاوه بر این بسیاری از فعالیتهای بین‌المللی شدن، بدون حمایت از طریق امکانات معین نمی‌توانند سازمان‌دهی شوند. خدمات به‌طور مستقیم در بین‌المللی کردن مؤسسه یا برنامه سهیم نیستند بلکه از فعالیتهای بین‌المللی شدن پشتیبانی می‌کنند. در این زمینه نمونه‌هایی از خدمات نیز عبارت‌اند از:

- تسهیلات اجرایی نظیر محل اقامت، خدمات درخواست ویزا، ارتباط چندزبانه یا سازمان‌دهی سفر.
- تسهیلات علمی نظیر مشاوره، اطلاع‌رسانی یا تهیه برنامه آموزشی.
- تسهیلات مالی به‌عنوان مثال کمک‌هزینه تحصیلی، یارانه یا مشاوره درباره چگونگی دریافت کمک مالی.
- تسهیلات اجتماعی شامل راهنمایی، فعالیتهای اجتماعی، راهنمایی دانشجوی.

فرصت‌ها و تهدیدها در بین‌المللی شدن آموزش عالی

جنبه‌های مثبت بین‌المللی شدن شامل بهبود کیفیت تحصیلی، دانشجویان و کارکنان بین‌المللی و شهروندی ملی و بین‌المللی برای دانشجویان و کارکنان کشورهای توسعه‌نیافته است. برای کشورهای توسعه‌یافته، تولید درآمد، جذب و افزایش مغزها از مزایای بالقوه است کشورهای توسعه‌یافته غربی از هر نظر از جمله نسبت دانشجویان بین‌المللی، فروش حق امتیاز برنامه‌های دانشگاهی به ارائه‌دهندگان خارجی، از مزایای مالی اصلی آن برخوردار می‌شوند (انجمن بین‌المللی دانشگاه‌ها، ۲۰۱۲). سایر مزایای کلیدی بین‌المللی شدن نیز شامل تنوع بخشیدن و تقویت محیط یادگیری به نفع دانشجویان بومی، دانشگاه و جامعه است. علاوه بر این، بین‌المللی شدن این توان بالقوه را دارد که زندگی دانشجویان را تغییر دهد زیرا به پرورش فارغ‌التحصیلانی کمک می‌کند که در سطح بین‌المللی، آگاه و از نظر فرهنگی حساس هستند (واینیو^۲، ۲۰۰۹).

بین‌المللی شدن آموزش همچنین ایجاد «ویژگی‌های بین‌المللی» را که در یک اقتصاد جهانی مطلوب است، در دانشجویان تسهیل می‌کند، مانند ذهنیت بین‌المللی و ذهن باز، شایستگی زبان دوم، انعطاف‌پذیری تفکر، تحمل و احترام به دیگران (چان و دایموک^۳، ۲۰۰۸ و هایدن و همکاران^۴، ۲۰۰۳).

از سوی دیگر، مدیران ارشد دانشگاهی بنا به دلایل زیر تمایل دارند که فعالیتهای و برنامه‌های بین‌المللی را در جریان ارزیابی کیفیت فعالیت دانشگاه مورد نظر قرار دهند:

- بین‌المللی شدن آموزش عالی فرصتهای مناسبی را برای پاسخ به بحران تأمین بودجه مؤسسات آموزش عالی فراهم می‌نماید تا درآمد اضافه‌ای را از محل درآمدهای حاصل از هزینه دانشجویان خارجی، گزنت‌های پژوهشی، کسب منابع جدید درآمدهای بین‌المللی برخاسته از یادگیری الکترونیکی و یا ارائه خدمات مشاوره تخصصی به دست آورد.

1. International Associations of Universities.
2. Vainio
3. Chan & Dimmock
4. Hayden et al

- ضرورت توجه به شهرت و اعتبار جامع مؤسسه‌های آموزش عالی و برنامه‌های دانشگاهی
- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی را بر آن می‌دارد که در تمامی سطوح مدیریتی و اجرایی به‌صورت انتقادی درباره عملکردهای راهبردی خود در حوزه بین‌المللی بازبینی انجام دهد و درباره چگونگی اصلاح و بهبود امور تصمیم‌گیری کند.
- دریافت پیشنهادهای بهبود خارجی بی‌طرفانه و صادقانه از کیفیت برنامه‌های آموزشی و سیستم‌های حمایتی

- بازشناسی موفقیت‌های هم‌تایان و تعیین مقاصد راهبردی (دیویس^۱، ۲۰۰۳).

اگرچه توجه مثبت زیادی به بین‌المللی شدن آموزش عالی شده است و این فرایند فواید زیادی برای آموزش عالی دارد، اما خطرات، چالش‌ها و مناقشات شدید بخشی از این پدیده چندوجهی و رو به رشد است. در بسیاری از کشورها، مجموعه‌ای از بحث‌ها در مورد جهت‌گیری‌ها و همچنین جنبه‌های مثبت و منفی آن در حال انجام است. در این بحث‌ها اشاره شده است که تلاش‌های بیش‌ازحد در درجه اول به نفع دانشگاه‌های غرب بوده است، در حالی که برای ارتقای پیشرفت‌های بلندمدت برای کشورهای در حال توسعه کار چندانی انجام نمی‌دهد (اسکات^۲، ۲۰۱۱). نظرسنجی انجمن بین‌المللی دانشگاه‌ها نشان داد که بین‌المللی شدن برای آموزش عالی مفید است، اما تقریباً ۷۰ درصد از افراد نمونه پیشنهاد کردند که خطرات قابل توجهی با بعد بین‌المللی آموزش عالی مرتبط است (نایت، ۲۰۰۷).

توجه به این نکته حائز اهمیت است که اکثر کشورها تجاری‌سازی، فرار مغزها و آموزش با کیفیت پایین را به‌عنوان خطرات اصلی مرتبط با بین‌المللی شدن آموزش عالی شناسایی کرده‌اند. یکی از انگیزه‌های برجسته در پشت تلاش‌های بین‌المللی شدن، انگیزه سود است؛ زیرا بسیاری از دانشگاه‌ها تلاش‌های بین‌المللی را راهی برای جذب «درآمد برای متعادل کردن بودجه‌های خود» می‌دانند. دانشگاه‌های بین‌المللی مشتاق جذب دانشجویان بین‌المللی هستند تا بتوانند هزینه‌های بالاتری را دریافت کنند (اسکات، ۲۰۱۱) دانشگاه‌های غربی در حال ایجاد پردیس‌های واحد هستند اما این شعبه‌ها به دنبال پول و سود هستند که به پردیس اصلی برمی‌گردد. به‌عبارت‌دیگر این شعب برای تأمین مالی مؤسسه توسعه یافته هزینه‌های سنگینی را از دانشجویان کشورهای در حال توسعه دریافت می‌کنند. با افزایش ریسک، پیگیری هدف‌هایی که در درازمدت تجاری‌تر از بعد دانشگاهی هستند، هزینه دارد. بعید است که این نوع بین‌المللی شدن باعث بهبود کیفیت آموزش عالی - محیط آموزشی غنی - شود که قرار بود به دست آید.

از بین رفتن هویت فرهنگی یا ملی، یکسان‌سازی برنامه درسی بین‌المللی و «فرار مغزها» تهدیدهایی هستند که

1. Davies
2. Scott

ذاتی بین‌المللی شدن آموزش عالی هستند (الدیک^۱، ۲۰۱۱). توجه به این نکته نیز حائز اهمیت است که این پردیس‌ها به‌عنوان «تهدیدی برای ارزش‌های فرهنگی جامعه میزبان» عمل می‌کنند. به گفته نایت (۲۰۰۷)، از دست دادن هویت فرهنگی قطعاً مهم‌ترین عامل خطر مرتبط با فرایند بین‌المللی شدن است. علاوه بر این، بین‌المللی شدن نظام آموزش عالی شکاف بین طبقات اجتماعی-اقتصادی را افزایش می‌دهد و در نتیجه بین دانشجویان جوامع در حال توسعه تبعیض ایجاد می‌کند (جاسچیک^۲، ۲۰۱۲) و تهدیدی برای ثروت فکری، فرهنگی و اقتصادی کشورهای توسعه‌نیافته تلقی می‌شود زیرا کشورهای توسعه‌یافته این دانشجویان را برای ادامه تحصیلات عالی یا حرفه‌ای یا کسب شغل در سرزمین خود آماده می‌کنند. بین‌المللی شدن آموزش توسط دانشگاه‌های پیشرفته غربی نیز با استعمار دانشگاهی که به دنبال افزایش نفوذ دانشگاهی آنها در کشورهای در حال توسعه است، یکی دانسته شده است (سلیمان، ۲۰۱۲). به‌عنوان مثال، مؤسسات آموزش عالی که در کشورهای اروپایی مستقر هستند اکنون دارای شعبه‌های پردیس در مکان‌هایی مانند ویتنام، سنگاپور و قطر هستند. این استعمار شامل بین‌المللی کردن برنامه‌های درسی، برنامه‌ها، هیئت علمی و دانشجویانی است که برای پذیرش به سمت کشورهای توسعه‌یافته حرکت می‌کنند.

تضمین کیفیت یکی دیگر از مشکلات اصلی بین‌المللی شدن است زیرا اعتراضات زیادی در مورد استاندارد پایین برنامه‌های آموزش عالی بین‌المللی مطرح شده است. از آنجایی که کیفیت آموزش در معرض خطر جدی قرار دارد، شایسته توجه است که ارائه‌دهندگان برنامه‌ها، اعتبارات و صلاحیت‌ها در سطوح ملی و بین‌المللی شناخته شوند. از دیگر موضوعات مرتبط با بین‌المللی شدن آموزش می‌توان به ثبت، صدور مجوز و به رسمیت شناختن توسط کشورهای فرستنده یا پذیرنده اشاره کرد. مشخص شده است که بسیاری از کشورها سیستم‌های دقیق و نظام‌مندی برای ثبت‌نام یا ارزیابی ارائه‌دهندگان خارج از کشور ندارند که این امر نظارت بر فعالیت‌های آنها را دشوار می‌کند. ثانیاً، استانداردسازی و حفظ کیفیت تجربه تحصیلی دانشجویانی که به‌عنوان دانشجویان بین‌المللی در کشورهای توسعه‌یافته تحصیل می‌کنند، دشوار است (نایت، ۲۰۱۱).

بحث و نتیجه‌گیری

نظام آموزش عالی هر کشور عامل اصلی تحقق سیاست‌های توسعه پایدار آن کشور است و اصولاً انتظار می‌رود برنامه‌ریزی فعالیت‌های نظام دانشگاهی به نحوی انجام شود که به اولویت‌های توسعه کشور، توجه و بر آن اساس اقدام شود. بنابراین هر فعالیت یا پارادایمی که چه به‌صورت خواسته و چه ناخواسته بر آموزش عالی وارد می‌شود، باید به نحوی مدیریت شود که به این مهم صدمه نزده و یا آن را از مرکز توجه خارج ننماید. در این راستا به‌رغم فشارهای زیادی که برای بین‌المللی شدن آموزش عالی وجود دارد، شاید هنوز مفهوم‌سازی مشترک و یکسانی در این زمینه شکل نگرفته باشد. ژان نایت عنوان می‌کند که ملت‌های مختلف درک و معانی

1. Eldik
2. Jaschik

گونگونی از بین‌المللی شدن آموزش دارند و در هم تنیدگی چندانی درباره مفهوم آن وجود دارد. بر این اساس بیان می‌شود که بین‌المللی شدن آموزش عالی را بیش از حد نباید ساده انگاشت؛ چراکه برخی ممکن است تصویری که از این مسئله دارند به توان جابجایی دانشجویان و اعضای هیئت علمی محدود باشد و برخی دیگر آن را به مبادله دانش در میان کشورها از طریق راه‌های گوناگون و نیز فرایندی برای تغییر در برنامه‌های درسی تلقی کنند. در حالی که آنچه بسیاری از کشورهای پیشرفته جهان به لحاظ سرریز شدن عرضه آموزش عالی خود دنبال می‌کنند، دستیابی به بازارهای جهانی آموزش عالی است و از این رو به بین‌المللی شدن دانشگاه بیشتر با دیدگاهی اقتصادی می‌نگرند (جاودانی، ۱۳۹۲).

همچنین در فرایند بین‌المللی شدن آموزش عالی باید همه گروه‌های متأثر از آن، حسب هدف‌ها و انتظارات خود و ماهیت و ذات آموزش عالی حداکثر بهره‌مندی از آن را به دست آورند. بنابراین از آنجایی که مؤسسات آموزش عالی بازیگران اساسی در ایجاد راهبردهای بین‌المللی شدن سازنده هستند، باید سیاست‌های بین‌المللی شدن را در جهت‌هایی هدایت کنند که هدف‌های بلندمدت دانشگاهی را تأمین کند. از این رو، بررسی و ارزیابی مستمر اثرات بین‌المللی شدن، مهم‌ترین وظیفه همه ذی‌نفعان آموزش عالی است. به عبارت دیگر، بین‌المللی شدن آموزش عالی نباید صرفاً یک توافق‌نامه کاغذی باشد زیرا جوهر واقعی چنین همکاری‌هایی مستلزم اجرا در محیطی است که از هر جهت برای توسعه روند بین‌المللی مساعد باشد.

همچنین اهمیت فزاینده بین‌المللی شدن در آموزش عالی از یک سو و تنوع رویکردها و راهبردهای مؤسسات آموزش عالی برای تحقق آن از سوی دیگر، ارزیابی کیفیت بین‌المللی شدن و ارائه معیارهایی در خصوص آن را در سطوح مؤسسه‌ای و برنامه‌ای مطرح می‌سازد (دویت، ۲۰۱۰). به عبارت دیگر بین‌المللی سازی در آموزش عالی بدون توجه به کیفیت آن توسعه نمی‌یابد و کیفیت بین‌المللی شدن نیز خود مسئله مهمی است که مستلزم سازوکار هدفمند و برنامه‌ریزی فراکنشی است (اوایل، ۲۰۰۹). از این رو لازم است تا استانداردهای مشخصی برای فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها تعریف و سازوکار ارزیابی مستمر آن طراحی و استقرار یابد. مهم‌ترین مسئله در این زمینه تصریح هدف‌ها و انتظارات از این پدیده و وجود سازوکار و معیارهایی برای ارزیابی مستمر آن است. آنچه این مقاله در صدد بازنمایی و بیان آن است همین مسئله است، اینکه بین‌المللی شدن نظام دانشگاهی فی‌نفسه یک ارزش محسوب نمی‌شود؛ بلکه دستاوردهای آن بر جامعه هدف، ارتقای کیفی مؤلفه‌های دانشگاهی، تولید و تسهیم دانش و ارزش‌های افزوده‌ای که به واسطه بین‌المللی شدن در کل جامعه و به‌طور خاص جامعه دانشگاهی دارد، باید مبنا قرار گیرد. بدیهی است که هر پدیده‌ای می‌تواند در کنار ابعاد و تأثیرات مثبت، سهواً یا عمدتاً آثار منفی نیز داشته باشد. بر این اساس لازم است که دو گام ضروری در ابتدا و انتهای فرایند بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها مورد توجه قرار گیرد که عبارت است از:

۱- تدوین یک برنامه سیاستی مشتمل بر: الف - هدف‌های کلی بین‌المللی شدن؛ ب- هدف‌های قابل اندازه‌گیری که به تحقق هدف‌های کلی منجر خواهند شد؛ ج- فعالیت سازمان‌دهی شده مشتق از هدف‌های قابل اندازه‌گیری؛ د- امکانات موجود برای پشتیبانی فعالیت‌ها.

۲- وجود سازوکار ارزیابی مستمر کیفیت بین‌المللی شدن جهت تحقق موارد زیر:

تعیین معیارهای کیفیت برای ارزیابی هر یک از فعالیت‌های بین‌المللی شدن
تنظیم دستورالعمل، روبه‌ها و قانون عمل یا نشانگرهایی بر انجام صحیح فعالیت‌های بین‌المللی شدن
ارزیابی فعالیت‌ها، نتایج و تأثیرات آنها در یک فرایند ساختاریافته
کاربرد نتایج ارزیابی به‌عنوان یک درونداد برای بهبود خط‌مشی‌ها.

بنابراین تحقق اثربخش و کارای پدیده بین‌المللی شدن آموزش عالی و منتفع شدن نظام‌های دانشگاهی از آن در گام اول مستلزم برنامه‌ریزی و تدوین سند و برنامه‌های مدون است که نقشه راه حرکت دانشگاه‌ها قرار گیرد. در کنار این مهم، طراحی سازوکارهای ارزیابی مستمر از روند اجرای برنامه و اطمینان از اجرای درست آن می‌تواند به اجرای مطلوب این امر کمک نماید. از این‌رو تضمین کیفیت بین‌المللی شدن در جهت کسب حداکثر نتایج و دستاوردهای مورد انتظار، فعالیتی راهبردی است که باید مدنظر تمامی نظام‌های دانشگاهی قرار گیرد.

References

- Arefi, M., & Azizi, A. (2017). Feasibility of internationalization of state comprehensive universities in Tehran (case study of Shahid Beheshti University and University of Tehran). *Strategic Studies of Public Policy (Strategic Studies of Globalization)*, Volume 8-Sh 26. P.14-63
- Beelen, J (2011). *First Step in Internationalization at Home Education Global*, 15, 59-67. [Persian]
- Behjati Ardakani, F., & Yarmohammadian, M. H. (2017). Investigating the internationalization of the higher education system in the United States, Canada and Australia and presenting an appropriate model in Iran. *Journal of New Approach in Educational Management*, 9(35), 1-18. [Persian]
- Belousova, T. (2019). Internationalization of higher education in Kerala: A performance audit. *Higher Education for the Future*, 6(1), 7-21.
- Chan, W. W., & Dimmock, C. (2008). The Internationalization of universities: Globalist, internationalist and translocalist models. *Journal of Research in International Education*, 7(2), 184-204.
- Culp, B., Lorusso, J., & Viczko, M. (2021). Considering the state and status of internationalization in western higher education Kinesiology. *International Journal of Kinesiology in Higher Education*, 5(2), 31-44.

Davies, J. L. (2003). International Reviews. In *Internationalization and Quality in south*

African Universities. Edited by Michael Smout.

Dewit, H. (2010). *Internationalization of higher education in Europe and its assessment, trends and issues*. The accreditation organization. The Netherlands and Flanders.

Dewit, H. (2020). The future of internationalization of higher education in challenging global contexts. *Educational Tecnologies*, 22(3), 538-545.

Eldik, K. (2011). *Challenges in the internationalization of Higher education*. Retrieved from http://heic.info/assets/templates/heic2011/papers/13-Kamal_Eldik.pdf.

Ergin, H., Dewit, H., & Leask, B. (2019). Forced internationalization of higher education: an emerging phenomenon. *International Higher Education*, 97, 9-10.

Ghasemzadeh, F., Edalatian Shahriari, J., & Mohammadi, M. (2019). Designing Model for the Internationalization of Iran's Higher Education (Case Study: One of the University Payam-E-Nour Branch's in Gorgia). *Journal of Islamic Life Style Centered on Health*, 3(3), 145-162.

Ghasemzadeh, F. et al (2021). Explaining and designing the process of internationalization of higher education with a mixed approach. *Sociology of Education*, 1, 217-229.

Hayden, M. C., Thompson, J., & Williams, G. (2003). Student perceptions of international education: A comparison by course of study undertaken. *Journal of Research In International Education*, 2(2), 205-232.

International Associations of Universities (2012). *Affirming academic values in internationalization of higher education: A call for action*. Retrieved from <http://www.aau.org/fr/content/affirming-academic-values-internationalization-higher-education-call-action>.

Jaschik, S. (2012). International winners and losers, Retrieved from <http://www.insidehighered.com/news/2012/03/15/educators-consider-who-benefits-internationalization>.

Javadani, H. (2012). *Universities and Globalization: Concepts and Approaches*. Tehran. Higher Education Research and Planning Institute. [Persian]

Jibeen, F., & Asadkhan, M. (2015). Internationalization of Higher Education: Potential Benefits and Costs. *International Journal of Evaluation & Research in Education*, 4(4), 196-199.

Khorsandi Taskoh, A. (2015). Analysis of the theoretical foundations and goals of internationalization of higher education. *Quarterly Journal of the Higher Education Association of Iran*, 7(3), 27-60. [Persian]

Knight, J. (1997). *Internationalization of Higher Education: conceptual framework*. Amsterdam: European Association for international Education.

Knight, J. (2007). Internationalization Brings Important Benefits as Well as Risks. *International*

- Higher Education*, 46. <https://doi.org/10.6017/ihe.2007.46.7939>
- Knight, J. (2011). *Cross-border education: Issues and implications for quality assurance and accreditation*. Retrieved from aupcommons.upc.edu/revistes/bitstream/2099/8109/knight.pdf.
- Kusumawati, N. S., Nurhaeni, I., & Nugroho, R. A. (2020). The content of higher education internationalization policy: Stakeholders' insight of internationalization of higher education. *Journal of Education & Learning*, 14(2), 255-262.
- Michael, B. (2018). *Internationalisation in higher education –an internationalist perspective*. On the Horizon. <https://doi.org/10.1108/OTH-11-2017-0090>.
- Munadi, M. (2020). Systematizing internationalization policy of higher education in State Islamic Universities. *International Journal of Higher Education*, 9(6), 96-106. [Persian]
- Nikbin, M., Zaker Salehi, Gh., & Mahoozi, R. (2018). The framework of cultural policy for the internationalization of higher education in Iran: Mixed research method. *Journal of Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 10(2), 165-198.
- Qiang, Z. (2003). internationalization of higher Education: towards a conceptual framework. *Policy Futures in Education*, 1, 248-270.
- Oyewole, O. (2009). Internationalization and its Implications for the Quality of higher education in Africa. *Higher Education policy*, 22, 319-329.
- Polan-Egron, E. (2012). *Higher education internationalization: Seeking a new balance of values*. Retrieved from https://www.nafsa.org/Explore_International_Education/Trends/TI/Higher_Education_internationalization_Seeking_a_New_Balance_of_Values/.
- Scott, P. (2011). *Universities are al'internationalizing' now*, *The Guardian*. Retrieved from <http://www.theguardian.com/education/2011/jun/07/universities-global-ambition-internationalizing>.
- Sulaiman, F. R. (2012). Internationalization in education: The British colonial policies on education in Nigeria. 1882-1926. *Journal of Sociological Research*, 3(2), 84-101. [Persian]
- Tham, S. Y. (2013). Internationalizing Higher Education in Malaysia: Government Policies and University's Response. *Journal of Studies in International Education*, 17(5), 648-662.
- Urbanovi, Č. J., & Stephen, W. (2013). Internationalization as a Strategy to Improve the Quality of Higher Education in Small States: Stakeholder Perspectives in Lithuania. *Higher Education Policy*, 26(3), 373-396.
- Vainio-Mattila, A. (2009). Internationalizing Curriculum: A new kind of education? *New Directions for Teaching & Learning*, 118, 95-103. <http://dx.doi.org/10.1002/tl.356>.

Van Galen, A. (2010). *Internationalization and quality assurance*. Translation: Fakhte Ishaghi and Reza Mohammadi. Tehran: Taimurzadeh Publications.

Warwick, Ph. (2014). The international business of higher education-A managerial perspective on the internationalisation of UK universities. *The International Journal of Management Education*, 12(2), 91 – 103.

Zhou, J. (2016). A Dynamic Systems Approach to Internationalization of Higher Education. *Journal of International Education & Leadership*, 6(1), 2161- 7252.